

ואולם במקום שיש שם אחרים הראויים לדון, טוב לו לאדם לחשוך עצמו מן הדין, ולמנוע מעצמו איבה וגזל וכמה מכשולות (עפ"י אבות ד, ז בפירושו רבנו יונה, ובספר החינוך תיד).

דף ז

ט. א. תחילת דינו של אדם — מה הוא נידון?

ב. מהי מעלתו של דיין הדין אמת לאמיתו, ומה עונשו של עיוות הדין?

א. אמר רב המנונא: אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה (— על התלמוד. רמב"ם ת"ת ג). יש מפרשים שמדובר באדם שלא עסק כלל בתורה, אבל אם עסק, נידון תחילה על משא ומתן באמונה ורק אחר כך על קביעת עתים לתורה. ויש מפרשים שמהדובר כאן על קבלת העונש, ולעולם נשאל תחילה על משא ומתן באמונה (עתוס' וש"ר).

ב. כל דיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל. וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל. ואם נוטל מזה ונותן לזה שלא כדין, הקב"ה נוטל ממנו נפשו. והעלה עליו הכתוב כאילו מטריח לקב"ה להחזיר ממון לבעליו (ח). המעמיד דיין שאינו הגון, נמשל לנוטע אשרה בישראל (כדדש ריש לקיש). ובמקום שיש תלמידי חכמים — כאילו נטעו אצל המזבח (רב אשי). עתיד הקב"ה להיפרע מהמעמידים דיין שלא למד כראוי.

אחריות הדין חלה גם על תלמיד היושב לפני רבו, שאם מוצא טעות בדין רבו, יאמר דבריו ואל ישתוק (ו:). והקולר תלוי אף בצוארו.

דפים ז — ח

י. אלו הנהגות והדרכות לדיין הזוכרו בסוגיא?

הנהגות וענינים השייכים לדיין שנזכרו בסוגיא:
 לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו; —
 רב, לפני צאתו לדון, היה אומר לעצמו דברי כיבושין, והיה מתפלל שלא יחטא בדינו; —
 אם ברור לך הדבר כבוקר / כאחותך שהיא אסורה לך — אמרהו, ואם לאו — אל תאמרהו; —
 ככל שמרבים בדיינים — עונש השגגה קטן יותר, כמשל קורה כבדה שנושאים אותה כמה בני אדם; —
 אם הדיין דומה למלך שהוא עשיר בדעת ובקי בדינים — יעמיד ארץ. ואם הוא חסר וצריך לחזור ולשאל מאחרים — יהרסנה; —
 אסור להעמיד דיין בשביל כסף וזהב; —
 יהא הדיין מתון בדין. יצדק את הדין תחילה (ורק) אחר כך יתכחו; —
 ידקדק היטב אפילו בדינים 'פעוטי ערך'. ויהא חביב עליו דין פרוטה כמו דין מאה מנה, ואם בא לפניו דין פרוטה ראשון — יקדימהו (ח); —
 אין לו לדיין (ולשאר אנשים) לפסוע מעל ראשי עם קודש, (בבואו לביהמ"ד וכל העם יושב על הארץ כנראה הכונה לרובדים של אבן מסביב), נראה כמפסיע עליהם. רש"י; —

הזהירו על הכנת 'כלי הדיינים' — מקל ורצועה, שופר וסנדל (לחליצה)
יש שאין גורסים 'סנדל', כי לכתחילה יהא המנעל משל היבם, ככתוב נעלו (ע' בטור חו"מ סא
ובב"ה; אמת ליעקב כאן ור"פ שופטים); —
הזהירו לב"ד שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבוא בע"ד חברו [ואזהרה לבעל דין שלא יטעים דבריו
לדיין קודם שיבוא בע"ד חברו]; —
'לא תכירהו' — לאהבך, ו'לא תנכרהו' — לזה שאינו אוהבך; —
[סיפרו על רב שפסל עצמו מלדון למארחו (אעפ"י שמן הדין לא נפסל. תוס').]
הזהירו הדיין שיסבול את הציבור 'כאשר ישא האומן את היונק' [ואזהרה לציבור שתהא אימת דיין עליהם]
(ח.).

דף ח

- יא. א. הומנה לדין, כיצד?
ב. דיני קנסות, בכמה? האם צריכים שיהיו הדיינים מומחים?
ג. מהו דין מוציא שם רע האמור בתורה? ובכמה דיינים הוא נידון?
- א. שלשת הדיינים שולחים שליח בית דין להזמין את הנידון. הזמין השליח בשם אחד מהם — לא אמר כלום,
עד שיאמר בשם כולם (הלכך אם לא נאות לבוא — אין משמתים אותו. פוסקים). ודוקא שלא ביום הדין,
אבל ביום הדין שהכל יודעים שכל הדיינים מקובצים או (רמב"ם), כגון שני וחמשי שבהם יושבים דיינים
כתקנת עזרא (רש"י), אף על פי שבא השליח בשם אחד — כאילו בא בשם שלשתם.
ובלבד שאותו דיין שבא השליח משמו, שזה לשנים האחרים ואינו פחות מכולם (רש"ל, מובא
בש"ך).
- ב. תנן, דיני קנסות בשלשה. ופרש רב נחמן במומחין (— סמוכים בארץ ישראל). אבל הדיוטות אמר רב,
אפילו עשרה פסולים לדיני קנסות. (ואפילו דיני קנסות המצויים. ראשונים).
- ג. הנושא את הנערה וטוען לא מצאתי לה בתולים; אם אמת היה שזינתה לאחר קידושיה ויש עדים והתראה
— חייבת סקילה. ואפילו אין עדים הפסידה כתובתה, שהאמינו חכמים לבעלה בדבר זה. חזקה אין אדם
טורח בסעודה ומפסידה.
- מרש"י מבואר שגם לרבי מאיר נאמן. והתוס' הקשו מלשון הגמרא בכתובות שמשמע למאן
דאמר כתובה דאוריתא, וכן דעת רבי מאיר — אין נאמן ללא עדים. (וע' גם בר"ן כתובות ובש"ך).
הוברר שלא היה הדבר אמת — חייב הבעל ליתן מאה כסף לאביה, ולו תהיה לאשה כל ימיו. וגם לוקה
מלקות ארבעים.
- הוכחו עדי הבעל על ידי עדים אחרים [ולא הזמין] — לפירוש רבנו תם, חייב מאה כסף
היא נשאת תחתיו. ואין כן דעת רש"י רמב"ן ומאירי. ואפילו לרבנו תם, פירש הר"ן שאינו
חייב בהכחשת 'תרי ותרי' אלא כשהוכחו מחמת עצמם, שלא כיוונו עדותם.
- נחלקו רבי מאיר וחכמים אם דין מוציא שם רע בשלשה או בעשרים ושלשה. ובארו אמוראים מחלוקתם
בכמה פנים; —